

# Evolution of cryptocurrency and digital assets: legal institutionalization strategy in the Republic of Uzbekistan

Akhtam YAKUBOV<sup>1</sup>

Tashkent State University of Law

## ARTICLE INFO

### Article history:

Received June 2025

Received in revised form

15 July 2025

Accepted 15 July 2025

Available online

25 August 2025

### Keywords:

digital property,  
digital object,  
cryptocurrency,  
blockchain technology,  
digitalization,  
information technology.

## ABSTRACT

In this article, the author systematizes the legal classification, theoretical and practical aspects of digital property in Uzbekistan and foreign countries – digital online objects, cryptocurrencies, blockchain technologies, etc. The variety of digital, virtual objects, consisting of cryptocurrency and other electronic financial assets, records in information databases (Big data), domain names and accounts, allows them to act as objects of both material rights and rights of obligations, depending on the specifics of the legal regime. The article discusses the movement of cryptocurrency, which is one of these digital objects, in civil circulation, their legal status and description. The author analyzed the legal characteristics of the objects of the digital world on the basis of domestic and foreign experience and made proposals for improving their regulation by civil law.

2181-1415/© 2025 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-1415-vol6-iss4-pp414-422>

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

# Криптовалюта ва рақамли активларнинг эволюцияси: Ўзбекистон Республикасида ҳуқуқий институционаллаштириш стратегияси

## АННОТАЦИЯ

### Калит сўзлар:

рақамли мулк,  
рақамли объектлар,  
криптовалюта,  
блокчейн технологиялар,  
рақамлаштириш,  
ахборот технологиялари.

Ушбу мақолада муаллиф Ўзбекистон ва хорижий давлатларда рақамли мулк – рақамли онлайн объектлар, криптовалюталар, блокчейн технологиялари ва бошқаларни ҳуқуқий таснифи, назарий ва амалий жиҳатлари ташкил қилади. Криптовалюта ва бошқа электрон молиявий активлар, ахборот базаларидаги

<sup>1</sup> Doctor of Legal Sciences, Associate Professor, Vice-Rector, Tashkent State University of Law.  
E-mail: [akhtam.yakubov@gmail.com](mailto:akhtam.yakubov@gmail.com)

ёзувлар (Big data), домен номлари ва аккаунтларидан иборат рақамли, виртуал объектларнинг хилма-хиллиги, уларга ҳуқуқий режимнинг ўзига хослигига қараб, ҳам ашёвий ҳуқуқлар, ҳам мажбурият ҳуқуқлар объектлари сифатида ҳаракат қилишга имкон беради. Мақолада ушбу рақамли объектлардан бири саналган криптовалюта фўқаролик муомаласида ҳаракатланиши, уларнинг ҳуқуқий мақоми, тавсифи кўриб чиқилган. Муаллиф рақамли дунё объектларини ҳуқуқий тавсифи миллий ва хорижий тажриба асосида таҳлил қилинган ҳолда уларни фўқаролик қонунчилиги билан тартибга солишнинг такомиллаштириш бўйича таклифлар берилган.

## Эволюция криптовалют и цифровых активов: стратегия правовой институционализации в Республике Узбекистан

### АННОТАЦИЯ

#### Ключевые слова:

цифровая собственность,  
цифровые объекты,  
криптовалюта,  
технология блокчейн,  
цифровизация,  
информационные  
технологии.

В данной статье автор систематизирует правовую классификацию, теоретические и практические аспекты цифровой собственности в Узбекистане и зарубежных странах – цифровые онлайн-объекты, криптовалюты, технологии блокчейн и т.д. Многообразие цифровых, виртуальных объектов, состоящих из криптовалюты и других электронных финансовых активов, записей в информационных базах данных (Big data), доменных имен и учетных записей, позволяет им выступать объектами как материальных прав, так и обязательственных прав, в зависимости от специфики правовой режим. В статье рассматривается движение криптовалюты, являющейся одним из таких цифровых объектов, в гражданском обороте, их правовой статус и описание. Автор проанализировал правовую характеристику объектов цифрового мира на основе отечественного и зарубежного опыта и внес предложения по совершенствованию их регулирования гражданским законодательством.

### КИРИШ

XXI асрнинг учинчи ўн йиллигида рақамли иқтисодиётнинг кескин ривожланиши ва трансформацион технологик инновацияларнинг глобал молиявий тизимга интеграцияси жамият олдига мураккаб ҳуқуқий вазифаларни қўймоқда. Айниқса, криптовалюта ва блокчейн технологияларига асосланган рақамли активларнинг экспоненциал ўсиши ҳуқуқий тизимларни янги парадигмал ёндашувларни ишлаб чиқишга мажбур этмоқда.

Ушбу долзарб муаммонинг аҳамияти замонавий рақамли иқтисодиёт контекстида янада кўзга ташланади. Crypto.com компаниясининг 2025 йил февралдаги ҳисоботида кўра, жаҳон бўйлаб криптовалюта эгаларининг сони 2024 йилда 13%га ўсиб, 583 миллиондан 659 миллионга етган. 2024 йилга келиб, криптовалюта фойдаланувчилари сони 833,70 миллионни ташкил этган ва 2028 йилга бориб бу кўрсаткич 992,50 миллионга етиши прогноз қилинмоқда.

Глобал статистик кўрсаткичлар криптовалюта бозорининг ноёб ривожланиш траекториясини кўрсатмоқда. Жаҳон криптовалюта бозорининг ҳажми 2021 йилда 910,3 миллион доллардан 2028 йилга бориб 1 902,5 миллион долларга етиши прогноз қилинган бўлса, 2024 йилда бу кўрсаткич 5,70 миллиард долларни ташкил этди ва 2030 йилга бориб 11,71 миллиард долларга етиши кутилмоқда.

Регионал таҳлиллар кўрсатишича, Шимолий Америка 1,2 триллион доллар (24,4%) ва Марказий, Шимолий ва Ғарбий Европа 1 триллион доллар (17,6%) билан етакчи позицияни эгаллаган. Chainalysis компаниясининг Global Crypto Adoption Index бўйича Марказий ва Жанубий Осиё ва Океания (CSAO) регионида юқори даражадаги фаоллик кузатилмоқда.

Ўзбекистон Республикаси контекстида ушбу глобал тенденциялар айниқса муҳим аҳамият касб этади. Давлатимизнинг рақамли трансформация стратегияси ва янги иқтисодий парадигмага ўтиш жараёнида криптовалюта ва рақамли активларнинг ҳуқуқий институционаллаштирилиши замонавий юридик доктрина ва амалиётнинг муҳим компоненти сифатида намоён бўлмоқда.

Ушбу тадқиқот ишининг мақсади криптовалюталарнинг ҳуқуқий табиатини комплекс таҳлил қилиш, улар учун оптимал ҳуқуқий режим ишлаб чиқиш ва Ўзбекистон Республикаси фуқаролик қонунчилигини такомиллаштириш бўйича концептуал таклифлар беришдан иборат.

#### **МАТЕРИАЛЛАР ВА МЕТОДЛАР.**

Ўзбекистон Республикасининг фуқаролик қонунчилигини такомиллаштириш Концепциясида фуқаролик-ҳуқуқий муносабатларда ахборот-коммуникация технологияларни қўллашнинг ҳуқуқий асосларини шакллантириш, хусусан, крипто-активлар, шу жумладан майнинг айланмасини ривожлантириш электрон майдончалар орқали харидларни амалга ошириш бўйича имкониятларни кенгайтириш вазифаси қўйилган [1].

Энг қизиғи криптовалюта ва блокчейн технологиялари хали фуқаролик қонунчилигида муносабат объекти сифатида расман қайд этилмасдан туриб, Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 2011 йил 11 февралдаги “Жиноий фаолиятдан олинган даромадларни легаллаштиришга оид ишлар бўйича суд амалиётининг айрим масалалари тўғрисида”ги 1-сон қарорига 2020 йил 3 июль санасида киритилган ўзгаришлар билан қарорнинг 3-бандида легаллаштириш объекти сифатида Фуқаролик кодексининг 169-моддасида назарда тутилган ҳар қандай мулк, шу жумладан, виртуал активлар (криптовалюта ва ҳ.к.) бўлиши мумкинлиги қайд этилган [2]. Бундан кўринадики, жиноят ҳуқуқий муносабатлар бу борада анча илгарилаб кетган.

Эътибор берсак, “крипто-валюта” атамаси биринчи марта 2009 йилда биткоин тўлов тизими яратилганда қўлланилган бўлиб, 2013 йил июл ойига қадар Ripple дан бошқа барча крипто-валюта дастурлари Биткоин тизимининг очиқ манба кодига асосланган эди. 2013 йил июлдан сўнг Nxt, Maastercoin, BitShares каби янги крипто платформалар пайдо бўла бошлаши натижасида мессенжерлар, савдо комплекслари, биржа савдоларида қўллаб-қувватланди. Бугунги кунда, бутун дунё бўйлаб ишлатиладиган ўндан ортиқ йирик крипто-валюталар мавжуд бўлиб, улар блокчейн технологиясига асосланган. Умуман олганда, крипто-валюталар сони мингдан ошади. Улар орасида энг машҳур биткоин саналади.

Крипто-валютани ҳуқуқий тартибга солишни белгилаган давлатлар бугунги кунда асосан қуйидаги соҳаларда ҳуқуқий тартибга солишни жорий қилишга интиломоқда:

1) легаллаштириш ва терроризмни молиялаштиришнинг олдини олишга қаратилган чора-тадбирларни жорий этиш;

2) давлатнинг динамик ривожланаётган виртуал валюталар бозорига тўғридан-тўғри муносабатининг энг машҳур чораси бўлиши Аргентина, Филиппин, Япония ва АҚШ тажрибаси шуни кўрсатадики, виртуал валюталар билан бошқа ҳисоб-китоб операциялари иштирокчилари сифатида фаолият юритувчи виртуал валюта ва юридик шахсларни айирбошлаш бўйича операторларни мижозингизни билинг know your customer (KYC) тартибини жорий қилиш, битимларнинг бухгалтерия ҳисобини юритиши ва миллий юрисдикциянинг обрўсини пасайтириш хавфини камайтириш учун бошқа чораларни кўриш мажбуриятини юклаш;

3) виртуал валютадан фойдаланган ҳолда ҳисоб-китобларни солиққа тортиш тизимини ривожлантириш (Япония, Европа Иттифоқи мамлакатлари, Бразилия, АҚШ), виртуал валюта билан айирбошлаш операцияларини амалга ошириш (Япония, Европа Иттифоқи мамлакатлари), виртуал валютани майнинг бўйича фаолиятни амалга ошириш (фуқароларнинг ўз – ўзини иш билан таъминлашдан олинган даромад-Буюк Британия, Швеция, АҚШ);

4) мижозлар олдида жавобгарликни оширишга қаратилган валюта операциялари ва виртуал валюталар билан бошқа биржа операцияларини тартибга солиш бўйича чора-тадбирларни амалга ошириш орқали миллий юрисдикциянинг обрўсини йўқотиш хавфини камайтириш. Хусусан, биржа фаолиятининг молиявий таъминоти, операцияларнинг киберхавфсизлигини таъминлаш, биржа операциялари операторлари томонидан мижоз томонидан низоларни ҳал қилишнинг махсус муқобил механизмларидан (Филиппин, Япония) фойдаланиш имконияти ҳақида гап бормоқда.

Н.В. Макачук қайд этганидек, “крипто-валюталарнинг ҳуқуқий режими кўриб чиқилаётган муносабатларнинг предметли таркибига тегишли оммавий ҳуқуқий чекловларни, шунингдек, крипто-валютадан фойдаланаётган шахсларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятларини (крипто-валютадан фойдаланиш турларини белгилаш) назарда тутиши (таъминлаши) керак” [3, Б.22-23]. А.В. Михайлов тўғри таъкидлаганидек, “крипто-валютанинг муайян камчиликлари эмиссия марказининг йўқлиги, яъни эмитент томонидан валютанинг классик таъминотининг йўқлиги деб тан олиниши мумкин” [4, Б.69-71].

### **ТАДҚИҚОТ НАТИЖАЛАРИ**

Ҳозирги вақтда биткоин товарлар ва хизматлар учун тўловларни амалга ошириш учун ишлатилади, аммо дунё бўйлаб чекланган миқдордаги дўконлар тўлов учун биткоинларни қабул қилишади. Кўпгина молиявий нашрлар вақти-вақти билан биткоинлар “янги олтин” деб даъво қилишмоқда [5, Б. 45-46]. Биткоин ички қийматга эга эмас [6, Б. 355-356], унинг қиймати рекорд вақт ичида сезиларли даражада ўзгариши мумкин, бу бизга ушбу икки ҳодисани моҳиятан эквивалент деб тан олишга имкон бермайди, деган қарама-қарши фикрлар ҳам мавжуд [7, Б. 105-116].

Крипто-валюта бизнесининг манфаатларини ифода этиш ва ҳимоя қилиш учун давлат томонидан қўллаб-қувватладиган нодавлат ўзини ўзи тартибга солувчи ташкилотни яратишни рағбатлантириш керак. Бундай ташкилот крипто-валюта фаолиятини тартибга солиш учун зарурдир [8, Б. 321-325].

Ушбу фикрларга қўшилган ҳолда қайд этиш зарурки, замонавий технологиялар асосида ривожланаётган муносабатларнинг мураккаблиги ва хилма-хиллигини ҳисобга олган ҳолда, давлат ушбу муносабатларнинг дастлабки даврларда аниқ даражада ҳал қила олмаслиги мумкин, шунинг учун рақамли электрон тизим доирасида муносабатларни тартибга солишнинг асосий воситаси ўз-ўзини бошқариш воситаси бўлиши керак, яъни ривожланаётган муносабатларнинг аксарияти унинг иштирокчилари томонидан ҳал қилиниши керак.

Крипто-валюта бозорлари тизимини бошқариш бўйича бир қатор ривожланган давлатлар тажрибаси, жумладан Буюк Британия [9, Б. 75-78], Сингапур [10, Б. 361-381], Украина ва хорижий тажрибанинг қиёсий таҳлили [11, Б. 169-174], Канада, Швейцария, Жанубий Кореянинг бу борадаги амалиёти таҳлили [12, Б. 23-27], пул-кредит тизимида биткоин ва уни марказлашган ёки номарказлашган тарзда ҳуқуқий тартибга солишни аҳамияти [13, Б. 266-291] ҳақида сўнги ўн йилликда турли тадқиқотлар эълон қилингани ҳам ушбу соҳани ҳуқуқий тартибга солиш объекти сифатида янги ҳодиса эканлигини далолатиدير.

Виртуал валюталарни белгилашда давлатлар нуқтаи назарларининг умумийлиги шундаки, умумий амалиётга кўра виртуал валюта фиат электрон пулларига ўхшамаслиги билан изоҳланади.

Давлат томонидан тартибга солиш доирасида крипто-валюталарнинг ҳуқуқий мақомини белгилаш бўйича ўтказилган таҳлиллар натижасида бир нечта асосий ёндашувлар мавжудлигини аниқлашга ҳаракат қилдик. Буларга:

- крипто-валюта тўлов воситаси бўлган валюта (рақамли ёки виртуал валюта, фиат валютанинг аналог, пул) сифатида;
- крипто-валюта универсал молиявий восита сифатида;
- крипто-валюта товар (мол-мулк, актив, мулк) сифатида;
- крипто-валюта суррогат сифатида;

Таҳлил натижаларига асосланиб, биз крипто-валютага хос бўлган ва унинг мақомини аниқлаш учун катта аҳамиятга эга бўлган бир қатор асосий хусусиятларни ажратиб кўрсатамиз.

Крипто-валюта бирон мажбурият сифатида ҳаракат қилмайди. У ҳеч қандай моддий объект билан таъминланмаган ва унинг қиймати фақат бозор иштирокчиларининг тахминларига асосланади. Крипто-валютага нисбатан ликвидликни чеклаш муаммоси мавжуд эмас. Валютанинг якуний миқдори олдиндан маълум ва ҳар бир янги блокнинг яратилиши мураккаб математик муаммоларни ҳал қилиш билан бирга келади, бу эса валюта таклифининг ўсиш тезлигини сунъий равишда чеклашга олиб келади.

Бугунги кунда мавжуд бўлган крипто-валюталар рўйхати жуда кенг ва уларни қонуний мустаҳкамлаш учун крипто-валюталарнинг бутун мажмуасини таснифлаш керак. Шундай қилиб, крипто-валюта тоифаси учта гуруҳни ўз ичига олади.

**Биринчи гуруҳ:** тўлов воситаси, тўплаш (жамғариш) ва айирбошлаш воситаси сифатида ишлатиладиган крипто-валюталар. Кўпинча, ушбу гуруҳ крипто-валюталари инвестиция воситаси сифатида ишлатилади (Bitcoin, Bitcoin-cash, Dash, Ripple, Litecoin, Eteherium ва бошқалар).

**Иккинчи гуруҳ:** Initial Coin Offering (бундан кейин – ICO) натижасида олинадиган крипто-валюта токенлари. Ушбу гуруҳнинг крипто-валюталари бонус сифатида тўлов воситаси, тежаш (жамғарма) ва айирбошлаш воситаси сифатида ишлатилади. Иккинчи гуруҳнинг крипто-валюталарини инвестиция воситаси сифатида ишлатиш жуда кам учрайди (STRAT, IOT, Waves ва бошқалар).

**Учинчи гуруҳ:** тўлов воситаси, жамғарма (тежаш) ва айирбошлаш воситаси сифатида тақсимланмаган ва инвестиция воситаси сифатида фойдаланилмайдиган (TRUMP-COIN ва бошқалар) токенлар ва крипто-валюталар киради.

Шубҳасиз, ҳозирги вақтда ҳуқуқий тизимлар ва иқтисодий муомала иқтисодий қимматликларнинг янги синфига [14], шу жумладан турли хил криптовалюта ва блокчейн технологиясига асосланган маҳсулотларга дуч келмоқда, уларнинг айланиш муҳити бўлиб, ўзига хос умумжаҳон Интернет компьютер тармоғидир, у асосан TCP/IP (Transmission Control Protocol (TCP) ва Internet Protocol (IP)) стек протоколларида ишлайдиган кўплаб компьютер тармоқларининг интеграциялашган мажмуидан иборат [15, Б. 107].

Криптовалюталар иштирокидаги айирбошлаш нафақат қидирув машиналари қамраб олган Интернетнинг “фойдаланиш” сегментида (бу сегмент – фақатгина айсбергнинг учи), балки Интернет билан интеграциялашган ва кўпинча типик бўлмаган портлар орқали бошқа протоколларда ишлайдиган бошқа тармоқларда ҳам амалга оширилади.

Натижада, фуқаролик-ҳуқуқий ва иқтисодий табиати мавҳум бўлган ва мулк ҳуқуқини ўрнатиш ҳанузгача мустақил тарзда, ўз-ўзидан [16, Б. 20-21] амалга оширилаётган қимматликларнинг ҳақиқатда соядаги муомаласи [17, Б. 14-15] пайдо бўлиши билан боғлиқ кўплаб саволлар туғилди. Мазкур иқтисодий муносабатлар криптовалюта, токен, рақамли ҳуқуқлар ва бошқаларнинг ҳуқуқий режимини аниқлаш учун кўплаб турли уринишларга қарамай, бирорта ҳуқуқ-тартиботда тўлақонли ҳуқуқий шаклга эга бўлган қараш мавжуд эмас [18]. Ҳозирда криптовалюталарнинг ашёвий табиати ҳақидаги қизиқарли баҳс-мунозаралар тўхтамаяпти. Баъзи муаллифлар криптовалюталарни талаб ҳуқуқи деб ҳисоблашади [19], бошқалари эса уларнинг ашёвий табиатини таъкидлайдилар [20, Б. 91-135].

Юқорида айтиб ўтилганидек, крипто-валютанинг асосий хусусияти унинг яратилишининг асосий технологияси блок ёки тақсимланган рўйхатга олиш технологиялари ҳисобланади.

## **ХУЛОСА**

Ўзбекистон ҳуқуқ тизими учун ушбу ҳодисалар янги саналади. Шу боис ҳам миллий ҳуқуқ соҳасида ҳали ҳам ягона ҳуқуқий тушунчалар ва виртуал валютанинг муомаласи учун аниқ механизм мавжуд эмас. Миллий норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тайёрлашда, биринчи навбатда, қуйидаги асосий тушунчаларнинг мазмунини аниқлаш ва категория аппаратини шакллантириш зарурати пайдо бўлади: краудфаундинг, майнер, токен, ICO лойиҳалари, суррогат пул, крипто-валюта, виртуал валюта ва бошқалар. Кейин крипто-валютани чиқариш ва уни сотишнинг қонуний механизми белгилаш керак.

Бизнингча, крипто-валюта қонун даражасида тўғри мустаҳкамланиши учун, уни пул билан аниқламаслик керак. Крипто-валюта бирор бир давлатнинг валютаси ҳисобга олинмайди. Электрон пул ҳам крипто-валюта сифатида баҳоланиши унчалик тўғри эмас.

Ўзбекистон шароитида янги рақамли иқтисодиётга ўтиш бўйича қўрилаётган чора-тадбирлар, глобал пандемия шароитида жамиятни барча соҳаларини рақамли электрон тизим муносабатларига ўтказилиши, ушбу соҳани либераллаштиришни янги босқичга олиб чиқиш заруратини вужадга келтирмоқда, дейишга тўлиқ асосларимиз етарлидир. Унутмаслик зарурки, крипто-валютани марказлаштирилмаганлиги ва анонимлигини ҳисобга олган ҳолда, ундан келиб чиқадиган муносабатларни айнан давлат томонидан марказлаштирилган тарзда ҳуқуқий тартибга солишни жорий қилиш жуда мураккаблигини ҳам тан олиш зарур.

Шундай қилиб, ҳозирги вақтда давлатлар рақамли электрон тизим доирасидаги муносабатларни самарали тартибга солиш учун маълум имкониятларга эга деган хулосага келишимиз мумкин. Ушбу соҳани ҳуқуқий тартибга солиш бўйича бир нечта йўналишларни ажратиб кўрсатишимиз мумкин.

**Биринчи,** келажакда биткоин ва бошқа крипто-валюта бутунлай тақиқланиши мумкин. Бу энг замонавий ва либерал бўлмаган вариант, аммо бу мавжуд, чунки крипто-валюта, ўз моҳиятига кўра, кибер фирибгарликдан бошлаб, терроризмни молиялаштириш ва пул ювиш билан тугайдиган жиноятлар қуроли сифатида катта хавф туғдиради. Бироқ, крипто-валюта бўйича расмий тақиқ бу тарзда биткоинлар билан операциялар тўхтайти дегани эмас. Шунинг учун ҳар қандай ҳолатда ҳам бу йўналиш самарасиз ва имконсиз бўлиши мумкин.

**Иккинчи,** замонавий шароитда крипто-валютани ривожлантиришнинг энг муҳим йўналишларидан бири уни фақат тўлов ва алмашинув воситаси сифатида эмас, балки, қимматли қоғозлар ўрнида масалан, “акциялар” ёки “вексел” сифатида блокчейнда белгиланган ҳуқуқ (мажбуриятлар) сифатида фойдаланиш имконияти ҳақида ўйлаш вақти келган.

**Учинчи,** крипто-валюта устидан кенг қамровли давлат назоратини ўрнатиш техник ва ҳуқуқий жиҳатдан имкони йўқлигини инобатга олган ҳолда, кўпгина давлатлар тажрибасидан келиб чиқиб, ушбу соҳада ўз-ўзини бошқариш институтига устувор аҳамият берилиши юқори самара беради.

**Тўртинчи,** крипто-валюта устидан давлат назоратини тўлиқ ўрнатишнинг мумкин эмаслиги баъзи савдо ва электрон жараёнларни қисман тақиқланишига тўсқинлик қилмаслиги мумкин. Жумладан, фирибгарлик ҳолатларининг олдини олиш учун биткоинлар билан товарлар учун тўлаш; айрим соҳаларда, масалан, солиққа тортишда давлат назоратини жорий этиш имконияти ҳам бундан мустасно эмас.

**Бешинчи,** Ўзбекистонда ҳам янги молиявий технологиялар пайдо бўлиши билан ушбу соҳада ҳуқуқий муҳитни шакллантириш, ўз фаолиятида крипто-валютадан фойдаланган ёки фойдаланишни режалаштирган бизнес ва жамоатчилик ҳуқуқларини ҳимоя қилиш мақсадларига хизмат қилиши керак.

Шундай қилиб, қуйидаги асосий тартибга солиш блокларини ажратишни тавсия этамиз.

– ушбу ҳодисанинг иқтисодий моҳиятини ҳисобга олган ҳолда, қонунчилик даражасида крипто-валюта, токен тушунчаларини таърифини белгилаш;

– “айирбошлашнинг асосий иқтисодий контури”ни, яъни крипто-валютани миллий сўм ва хорижий валютага алмаштириш йўли орқали крипто-валютани ҳуқуқий тартибга солишни шакллантириш.

Бизнингча Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексига ва бошқа махсус қонунларига мулк ҳуқуқларининг янги шакли – “рақамли ҳуқуқлар” тушунчасини жорий этиш зарур.

*Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексига “рақамли ҳуқуқлар бу – мазмуни ва амалга ошириш шартлари, қонун билан ўрнатилган белгиларга жавоб берадиган ахборот тизимининг қоидаларига мувофиқ белгиланадиган мажбурият ва бошқа ҳуқуқлар тан олинади”, деган қондан киритиш таклиф қилинади.*

Юқоридагиларни умумлаштириб, биз яна бир бор таъкидлаймизки, амалдаги қонунчилик, доктринал қоидалар ва суд амалиёти нуқтаи назаридан, криптовалюта эгаси ҳуқуқларининг ашёвий мазмунини тан олиш ва уни *бошқа* мулкка киритиш энг оқилона ечимдир.

Шу билан бирга, рақамли активни ҳуқуқий тартибга солишни ашёларнинг ҳуқуқий режими доирасида амалга ошириш лозим, чунки криптовалютадан фойдаланишдан иборат муносабатлар мавжуд фуқаролик ҳуқуқи тизими билан тўлиқ қамраб олинади.

Хулоса қилиб айтганда, қайси устувор йўналиш асосий деб тан олинса ҳам ушбу соҳани ҳуқуқий жиҳатдан самарали тартибга солишда крипто-валютадан фойдаланган ҳолда содир этиладиган жиноятларга қарши чоралар кўриш орқали жамоатчилик манфаатларини таъминлаш билан бир қаторда валюта биржаларида хусусий инвесторлар ва мижозларнинг манфаатларини ҳимоя қилишни бирлаштирилиши заруратидан келиб чиқиши керак.

#### **Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:**

1. <https://lex.uz/docs/4272621>
2. <https://www.lex.uz/docs/1766419>
3. Макаrchук Н. В. Публично-правовые ограничения использования криптовалют как способ минимизации возможных рисков цифровизации экономики // Право и цифровая экономика. 2018. № 1. – С. 22. (Makarchuk N.V. Public law restrictions on the use of cryptocurrencies as a way to minimize the possible risks of digitalization of the economy // Law and digital economy. 2018. No. 1. – P. 22)
4. Михайлов А. В. Проблемы становления цифровой экономики и вопросы развития предпринимательского права // Актуальные проблемы российского права. 2018. № 11. – С. 71. (Mikhailov A. V. Problems of the formation of the digital economy and issues of development of entrepreneurial law // Actual problems of Russian law. 2018. No. 11. – P. 71)
5. Srinivas, V., Dillon, D. and Zagone, R., Bitcoin: The new gold rush. Deloitte Center for Financial Services. 2014. – P. 45-46.
6. Amsden, R. and Schweizer, D., 2018. Are Blockchain Crowdsales the New'Gold Rush'? Success Determinants of Initial Coin Offerings. Success determinants of initial coin offerings (April 16, 2018). pp.355-356-116
7. Klein, T., Thu, H.P. and Walther, T., Bitcoin is not the New Gold–A comparison of volatility, correlation, and portfolio performance. International Review of Financial Analysis, 59, 2018. pp.105-116.
8. Егорова М. А. Биткоин как особый вид криптовалюты: понятие, значение и перспективы правового регулирования в предпринимательской деятельности. Актуальные проблемы российского права. 2019. № 6 (103) июнь. – С. 321-325

(Egorova M. A. Bitcoin as a special type of cryptocurrency: the concept, meaning and prospects of legal regulation in entrepreneurial activity. Actual problems of Russian law. 2019. No. 6 (103) June. – S. 321-325.)

9. Morency, D.S., 2018. Regulatory Implications of Cryptocurrency On The Bank Of England. pp.75-78

10. Lim, J.W., 2015. A facilitative model for cryptocurrency regulation in Singapore. In Handbook of Digital Currency (pp. 361-381). Academic Press.

11. Inshyn, M., Mohilevskyi, L. and Drozd, O., 2018. The issue of cryptocurrency legal regulation in Ukraine and all over the world: a comparative analysis. Baltic Journal of Economic Studies, 4(1), pp.169-174.

12. Michael, J., Cohn, A.L.A.N. and Butcher, J.R., 2018. Blockchain technology. The Journal, 1(7). pp.23-27

13. H. Nabilou. How to regulate bitcoin? Decentralized regulation for a decentralized cryptocurrency. International Journal of Law and Information Technology, 27(3), 2019. pp.266-291.

14. Burniske C. Bitcoin: ringing the bell for a new asset class // Ark invest + Coinbase. 2017. URL: [https://research.ark-invest.com/hubfs/1\\_Download\\_Files\\_ARK-Invest/White\\_Papers/Bitcoin-Ringing-The-Bell-For-A-New-Asset-Class.pdf](https://research.ark-invest.com/hubfs/1_Download_Files_ARK-Invest/White_Papers/Bitcoin-Ringing-The-Bell-For-A-New-Asset-Class.pdf)

15. Кастельс М. Галактика Интернет: Размышления об Интернете, бизнесе и обществе, Екатеринбург: У-Фактория, 2014. С. 107 (Castells M. Internet Galaxy: Reflections on the Internet, business and society, Yekaterinburg: U-Factoria, 2014. P. 107)

16. Raesi R. The Silk Road, Bitcoins and the Global Prohibition Regime on the International Trade in Illicit Drugs: Can this Storm Be Weathered? // Glendon Journal of International Studies / Revue d'études internationales de Glendon: journal. 2015. 23 April. Vol. 8, no. 1–2. P. 20.

17. Ali S. T., Clarke D., Mccorry P. Bitcoin: Perils of an Unregulated Global P2P Currency. Newcastle upon Tyne: Newcastle University: Computing Science, 2015. (Newcastle University, Computing Science, Technical Report Series, no. CS-TR-1470). P. 14

18. The Virtual Currency Regulation Review // The Law reviews. November 2018. URL: <https://thelawreviews.co.uk/edition/1001272/the-virtual-currency-regulation-review-edition-1>

19. Успенский М. Легитимный биткоин. URL [https://zakon.ru/blog/2017/12/13/legitimnyj\\_bitkoin\\_comment\\_441053](https://zakon.ru/blog/2017/12/13/legitimnyj_bitkoin_comment_441053) (дата обращения: 25.10.2022). (Uspensky M. Legitimate bitcoin. URL [https://zakon.ru/blog/2017/12/13/legitimnyj\\_bitkoin\\_comment\\_441053](https://zakon.ru/blog/2017/12/13/legitimnyj_bitkoin_comment_441053) (date of access: 10/25/2022).)

20. Толкачев А. Ю., Жужжалов М. Б. Криптовалюта как имущество — анализ текущего правового статуса // Вестник экономического правосудия. 2018. № 9. С. 91–135 (Tolkachev A. Yu., Zhuzhzhlov M. B. Cryptocurrency as a property – analysis of the current legal status // Bulletin of economic justice. 2018. No. 9. P. 91–135)

21. Crypto.com Global Cryptocurrency Owners Grow to 659 Million Through 2024 // Crypto.com Market Sizing Report. February 20, 2025. URL: <https://crypto.com/en/company-news/global-cryptocurrency-owners-grow-to-659-million-through-2024>

22. Cryptocurrency Statistics 2025: Users & Revenue By Country // Social Capital Markets. 2025. URL: <https://socialcapitalmarkets.net/crypto-trading/cryptocurrency-statistics/>

23. Cryptocurrency Market Size, Share & Trends Analysis Report // Fortune Business Insights. 2024. URL: <https://www.fortunebusinessinsights.com/industry-reports/cryptocurrency-market-100149>